Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 16 stycznia 2024 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Wspólna polityka w dziedzinie azylu – Dyrektywa 2011/95/UE – Przesłanki kwalifikujące do statusu uchodźcy – Artykuł 2 lit. d) – Powody prześladowania – „Przynależność do szczególnej grupy społecznej” – Artykuł 10 ust. 1 lit. d) – Akty prześladowania – Artykuł 9 ust. 1 i 2 – Związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub między powodami prześladowania a brakiem ochrony przed takimi aktami – Artykuł 9 ust. 3 – Podmioty niepubliczne – Artykuł 6 lit. c) – Przesłanki ochrony uzupełniającej – Artykuł 2 lit. f) – „Poważna krzywda” – Artykuł 15 lit. a) i b) – Ocena wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej dla celów przyznania statusu uchodźcy lub statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej – Artykuł 4 – Przemoc wobec kobiet ze względu na płeć – Przemoc domowa – Zagrożenie „zbrodnią honorową”

W sprawie C-621/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Administrativen sad Sofia-grad (sąd administracyjny dla miasta Sofia, Bułgaria) postanowieniem z dnia 29 września 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 października 2021 r., w postępowaniu:

WS

przeciwko

Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet,

przy udziale:

Predstavitelstvo na Varhovnia komisar na Organizatsiyata na obedinenite natsii za bezhantsite v Bulgaria,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, L. Bay Larsen, wiceprezes, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, F. Biltgen i N. Piçarra (sprawozdawca), prezesi izb, M. Safjan, S. Rodin, P.G. Xuereb, I. Ziemele, J. Passer, D. Gratsias, M.L. Arastey Sahún i M. Gavalec, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Richard de la Tour,

* Język postępowania: bułgarski.

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu WS – V.B. Ilareva, advokat,

– w imieniu Predstavitelstvo na Varhovnia komisar na Organizatsiyata na obedinenite natsii za bezhantsite v Bulgaria – M. Demetriou, J. MacLeod, BL, i C.F. Kroes, advocaat,

– w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller i R. Kanitz, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu francuskiego – A.-L. Desjonquères i J. Illouz, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – A. Azéma i I. Zaloguin, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 20 kwietnia 2023 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni motywu 17, art. 6 lit. c), art. 9 ust. 2 lit. a) i f), art. 9 ust. 3, art. 10 ust. 1 lit. d) i art. 15 lit. a) i b) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy WS a Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet (urzędem ds. przesłuchań krajowej agencji ds. uchodźców przy radzie ministrów) (zwanym dalej „DAB”), dotyczącego decyzji odmownej w sprawie wszczęcia postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej w następstwie złożenia kolejnego wniosku przez WS.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

Konwencja genewska

3 Zgodnie z art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, podpisanej w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r., która weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, t. 189, s. 150, nr 2545 (1954)], uzupełnionej Protokołem dotyczącym statusu uchodźców podpisanym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r. (zwanej dalej „konwencją genewską”), „[w] rozumieniu niniejszej konwencji

termin »uchodźca« stosuje się do osoby, która […] na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej [szczególnej] grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa".

CEDAW

4 Zgodnie z art. 1 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (zwanej dalej „CEDAW"), przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 18 grudnia 1979 r., która weszła w życie w dniu 3 września 1981 r. (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1249, nr I-20378, s. 13) i której stronami są wszystkie państwa członkowskie „[w] rozumieniu [tej] konwencji określenie »dyskryminacja kobiet« oznacza wszelkie zróżnicowanie, wyłączenie lub ograniczenie ze względu na płeć, które powoduje lub ma na celu uszczuplenie albo uniemożliwienie kobietom, niezależnie od ich stanu cywilnego, przyznania, realizacji bądź korzystania na równi z mężczyznami z praw człowieka oraz podstawowych wolności w dziedzinach życia politycznego, gospodarczego, społecznego, kulturalnego, obywatelskiego i innych".

Konwencja stambulska

5 Artykuł 2 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule w dniu 11 maja 2011 r., podpisanej przez Unię Europejską w dniu 13 czerwca 2017 r., zatwierdzonej w jej imieniu decyzją Rady (UE) 2023/1076 z dnia 1 czerwca 2023 r. (Dz.U. 2023, L 143 I, s. 4) (zwanej dalej „konwencją stambulską"), która weszła w życie w odniesieniu do Unii Europejskiej w dniu 1 października 2023 r., stanowi:

„1. Niniejsza konwencja ma zastosowanie do wszystkich form przemocy wobec kobiet, w tym przemocy domowej, która dotyka kobiety w nieproporcjonalnie większym stopniu.

2. Strony zachęca się do stosowania niniejszej konwencji do wszystkich ofiar przemocy domowej. Przy stosowaniu niniejszej konwencji strony poświęcają szczególną uwagę kobietom będącym ofiarom przemocy ze względu na płeć.

[…]".

6 Artykuł 60 tej konwencji, zatytułowany „Wnioski o azyl uwarunkowane płcią społeczno-kulturową", ma następujące brzmienie:

„1. Strony przyjmą regulacje prawne lub inne rozwiązania niezbędne by zapewnić, że przemoc wobec kobiet ze względu na płeć będzie mogła być uznawana za formę prześladowania, w rozumieniu artykułu 1 [lit.] A pkt 2 [konwencji genewskiej] oraz za formę poważnej szkody dającą podstawy do przyznania ochrony uzupełniającej lub dodatkowej.

2. Strony zapewnią, że interpretacja przesłanek przewidzianych w konwencji będzie uwzględniać kwestie płci społeczno-kulturowej oraz że w przypadkach, gdy zostanie ustalone, że obawa przed prześladowaniem ma podstawy w jednej lub wielu z tych przesłanek, wnioskodawcom zostanie udzielony status uchodźcy, zgodnie z mającymi zastosowanie umowami.

[…]”.

Prawo Unii

7 Motywy 4, 10, 12, 17, 29, 30 i 34 dyrektywy 2011/95 mają następujące brzmienie:

„(4) Konwencja genewska i protokół stanowią fundamenty międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców.

[…]

(10) […] należy na obecnym etapie potwierdzić zasady leżące u podstaw dyrektywy [Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. 2004, L 304, s. 12),] a jednocześnie dążyć do większego zbliżenia przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu ochrony międzynarodowej w oparciu o wyższe standardy.

[…]

(12) Głównym celem niniejszej dyrektywy jest po pierwsze to, by państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej, a po drugie, by osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.

[…]

(17) W odniesieniu do traktowania osób objętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy państwa członkowskie są związane zobowiązaniami wynikającymi z aktów prawa międzynarodowego, których są stronami, w tym w szczególności aktów zakazujących dyskryminacji.

[…]

(29) Jednym z warunków kwalifikowania się do otrzymania statusu uchodźcy w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej jest związek przyczynowy między powodami prześladowania takimi jak rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami.

(30) Równie konieczne jest wprowadzenie wspólnego pojęcia przynależności do szczególnej grupy społecznej jako powodu prześladowania. Definiując szczególną grupę społeczną, należy zwrócić należytą uwagę na aspekty związane z płcią wnioskodawcy, jeżeli mają one związek z uzasadnioną obawą wnioskodawcy przed prześladowaniem, w tym na tożsamość płciową i orientację seksualną, które to aspekty mogą być powiązane z określoną tradycją prawną i zwyczajami, prowadzącymi na przykład do okaleczania narządów płciowych, przymusowej sterylizacji czy przymusowej aborcji.

[…]

(34) Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów, na podstawie których wnioskodawcy ubiegający się o ochronę międzynarodową będą uznawani za kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej. Kryteria takie powinny wynikać ze zobowiązań międzynarodowych określonych instrumentami ochrony praw człowieka i z praktyki obowiązującej w państwach członkowskich".

8 Zgodnie z art. 2 lit. a), d)–i) i n) tej dyrektywy:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

a) »ochrona międzynarodowa« oznacza status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g);

[…]

d) »uchodźca« oznacza obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa […];

e) »status uchodźcy« oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca za uchodźcę;

f) »osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej« oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda określona w art. 15, i do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2 oraz który nie może lub ze względu na takie ryzyko nie chce korzystać z ochrony tego państwa;

g) »status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej« oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca za osobę kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej;

h) »wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej« oznacza wniosek do państwa członkowskiego o ochronę złożony przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, którego można uznać za osobę ubiegającą się o status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, a który nie występuje wyraźnie o inny rodzaj ochrony pozostający poza zakresem stosowania niniejszej dyrektywy i mogący stanowić przedmiot osobnego wniosku;

i) »wnioskodawca« oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, ale w odniesieniu do jego wniosku nie zapadła jeszcze prawomocna decyzja;

[…]

n) »kraj pochodzenia« oznacza państwo(-a), którego(-ych) obywatelstwo posiada dana osoba, a w przypadku bezpaństwowców – państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu".

9 Zawarty w rozdziale II wspomnianej dyrektywy, zatytułowanym „Ocena wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej”, jej art. 4, zatytułowany „Ocena faktów i okoliczności”, stanowi w ust. 3 i 4:

„3. Ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje m.in.:

a) wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania;

b) odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, informujące, czy wnioskodawca doznał lub może doznać prześladowań lub poważnej krzywdy;

c) indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę;

[…]

4. Fakt, że wnioskodawca już doznał prześladowania lub poważnej krzywdy albo że bezpośrednio groziło mu takie prześladowanie lub poważna krzywda, jest istotną przesłanką potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą”.

10 Artykuł 6 tej dyrektywy, zatytułowany „Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę”, stanowi:

„Podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę są m.in.:

a) państwo;

b) partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;

c) podmioty niepubliczne, jeśli można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b), w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7”.

11 Artykuł 7 dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Podmioty udzielające ochrony”, ma następujące brzmienie:

„1. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą może być udzielana wyłącznie przez:

a) państwo; lub

b) strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;

o ile chcą i mogą oferować ochronę zgodnie z ust. 2.

2. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą musi być skuteczna i trwała. Taka ochrona zasadniczo udzielana jest, gdy podmioty wskazane w ust. 1 lit. a) i b) podejmują racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzaniu poważnej krzywdy, stosując między innymi skuteczny system prawny do wykrywania i ścigania aktów stanowiących prześladowanie lub powodujących poważną krzywdę oraz do karania za nie, oraz gdy wnioskodawca ma dostęp do takiej ochrony.

[…]”.

12 Artykuł 9 tej dyrektywy, zatytułowany „Akty prześladowania”, stanowi:

„1. Aby czyn mógł zostać uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej, musi on:

a) być na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej »EKPC«)]; lub

b) być kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a).

2. Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:

a) aktów przemocy fizycznej lub psychicznej, w tym aktów przemocy seksualnej;

[…]

f) czynów wymierzonych w osoby określonej płci […].

3. Zgodnie z art. 2 lit. d) musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania określonymi w ust. 1 niniejszego artykułu lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

13 Zgodnie z art. 10 wspomnianej dyrektywy, zatytułowanym „Powody prześladowania”:

„1. Dokonując oceny powodów prześladowania, państwa członkowskie uwzględniają następujące elementy:

[…]

d) grupę uznaje się za szczególną grupę społeczną, jeśli w szczególności:

– członkowie takiej grupy mają jakąś wspólną nieusuwalną cechę wrodzoną lub przeszłość lub charakteryzują się jakimś wspólnym rysem lub przekonaniem na tyle istotnym z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go, oraz

– grupa ta posiada odrębną tożsamość w danym państwie, ponieważ jest postrzegana przez otaczające społeczeństwo jako inna.

W zależności od sytuacji w kraju pochodzenia szczególna grupa społeczna może oznaczać grupę, u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej. Orientacji seksualnej nie należy rozumieć jako obejmującej czyny uznawane za przestępcze w świetle prawa krajowego państw członkowskich. Aspektom płci, w tym tożsamości płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej lub zidentyfikowania cechy charakteryzującej taką grupę;

[…]

2. Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się […] społeczną [związaną z przynależnością do szczególnej grupy społecznej] […] cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania”.

14 Artykuł 13 tej dyrektywy, zatytułowany „Nadanie statusu uchodźcy”, stanowi:

„Państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania takiego statusu zgodnie z rozdziałem II i III”.

15 Artykuł 15 dyrektywy 2011/95, zatytułowany „Poważna krzywda”, stanowi:

„Poważna krzywda obejmuje:

a) karę śmierci lub egzekucję; lub

b) tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia; […]

[…]”.

16 Artykuł 18 tej dyrektywy, zatytułowany „Nadanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej”, ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie nadają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej zgodnie z rozdziałem II i V”.

Prawo bułgarskie

17 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w art. 8 ust. 1, 3–5 i 7 Zakon za ubezhishteto i bezhantsite (ustawy o azylu i uchodźcach, zwanej dalej „ZUB”) transponowano art. 2 lit. d) oraz art. 6, 7 i 9 dyrektywy 2011/95 do bułgarskiego porządku prawnego, a w art. 9 ust. 1 tej ustawy transponowano art. 15 tej dyrektywy.

18 W § 1 pkt 5 przepisów uzupełniających ZUB, w brzmieniu obowiązującym od dnia 16 października 2015 r. (DV nr 80 z 2015 r.), uściślono, że „[p]ojęciami »rasy, religii, narodowości, szczególnej grupy społecznej oraz przekonań politycznych« są pojęcia w rozumieniu [konwencji genewskiej] i art. 10 ust. 1 dyrektywy [2011/95]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

19 WS jest obywatelką turecką, należącą do kurdyjskiej grupy etnicznej, muzułmanką sunnitką i osobą rozwiedzioną. Przybyła legalnie do Bułgarii w czerwcu 2018 r. Następnie dołączyła do członka swojej rodziny w Berlinie (Niemcy), gdzie złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. Decyzją DAB z dnia 28 lutego 2019 r., wydaną na wniosek organów niemieckich, WS została przejęta przez organy bułgarskie w celu rozpatrzenia jej wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

20 Podczas trzech przesłuchań przeprowadzonych przez DAB w październiku 2019 r. WS oświadczyła, że w wieku 16 lat została zmuszona do zawarcia przymusowego małżeństwa i że ma trzy córki. Jej małżonek bił ją w czasie trwania ich małżeństwa, przy czym jej rodzina biologiczna, która wiedziała o tej sytuacji, nie pomagała jej. WS uciekła ze wspólnego miejsca zamieszkania małżonków we wrześniu 2016 r., zawarła małżeństwo religijne w 2017 r., a w maju 2018 r. urodziła syna pochodzącego z tego małżeństwa. Po opuszczeniu Turcji, we wrześniu 2018 r. formalnie rozwiodła się ze swoim pierwszym małżonkiem, pomimo sprzeciwu ze strony tego małżonka. Z tych powodów oświadczyła, że obawia się, iż jej rodzina mogłaby ją zabić, gdyby powróciła do Turcji.

21 WS przedstawiła przed DAB prawomocne orzeczenie tureckiego sądu cywilnego, który orzekł jej rozwód, a także zawiadomienie, które złożyła w styczniu 2017 r. do prokuratury generalnej w Torbali (Turcja) przeciwko swojemu małżonkowi, swojej rodzinie biologicznej i rodzinie małżonka, zaś w protokole z tego zawiadomienia sporządzonym w dniu 9 stycznia 2017 r. wskazano na wiadomości telefoniczne zawierające groźby przesłane jej przez małżonka. Przedstawiła ona również orzeczenie z dnia 30 czerwca 2017 r. wydane przez sąd turecki, na mocy którego umieszczono ją w domu dla kobiet będących ofiarami przemocy, w którym nie czuła się bezpiecznie.

22 Decyzją z dnia 21 maja 2020 r. prezes DAB oddalił złożony przez WS wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, uznając, po pierwsze, że przywołane przez nią powody opuszczenia Turcji, w szczególności akty przemocy domowej lub groźby śmierci ze strony jej małżonka i członków jej rodziny biologicznej, nie mają znaczenia dla przyznania tego statusu, ponieważ nie można ich powiązać z żadnym z powodów prześladowania, o których mowa w art. 8 ust. 1 ZUB. Ponadto WS nie oświadczyła, że jest ofiarą aktów prześladowania ze względu na płeć.

23 Po drugie, prezes DAB odmówił przyznania WS statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. Sąd ten uznał, że nie spełnia ona wymaganych w tym celu warunków w zakresie, w jakim „ani oficjalne władze, ani określone grupy nie podjęły przeciwko wnioskodawczyni działań, których państwo nie jest w stanie kontrolować”, oraz w jakim wnioskodawczyni „była ofiarą przestępstw, o których nawet nie poinformowała policji i w odniesieniu do których nie złożyła zawiadomienia, i […] opuściła legalnie Turcję”.

24 W wyroku z dnia 15 października 2020 r. – utrzymanym w mocy w dniu 9 marca 2021 r. przez Varhoven administrativen sad (najwyższy sąd administracyjny, Bułgaria) – który się uprawomocnił, Administrativen sad Sofia-grad (sąd administracyjny dla miasta Sofia, Bułgaria) oddalił skargę wniesioną przez WS na decyzję wspomnianą w pkt 22 niniejszego wyroku.

25 W dniu 13 kwietnia 2021 r. WS złożyła, w oparciu o nowe dowody, kolejny wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, powołując się na uzasadnione obawy przed prześladowaniem przez podmioty niepubliczne ze względu na jej przynależność do „szczególnej grupy społecznej", a mianowicie grupy społecznej kobiet będących ofiarami przemocy domowej oraz kobiet, które mogą być ofiarami „zbrodni honorowych". Stwierdziła ona, że państwo tureckie nie jest w stanie jej bronić przed tymi podmiotami niepublicznymi, i podniosła, że odesłanie jej do Turcji naraziłoby ją na popełnienie wobec niej „zbrodni honorowej" lub zmuszenie jej do zawarcia przymusowego małżeństwa i, w konsekwencji, na naruszenie art. 2 i 3 EKPC.

26 Na poparcie tego wniosku WS przedstawiła, jako nowy dowód, orzeczenie tureckiego sądu karnego skazujące jej byłego małżonka na karę pięciu miesięcy pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa związanego z groźbami skierowanymi wobec niej we wrześniu 2016 r. Karę tę połączono z zawieszeniem jej wykonania i okresem próbnym wynoszącym pięć lat, biorąc pod uwagę brak uprzednich wyroków skazujących, szczególnych cech osobowych i wyrażenie zgody na wymierzenie wspomnianej kary. WS załączyła do wspomnianego wniosku artykuły z dziennika *Deutsche Welle* z 2021 r. dotyczące brutalnych zabójstw kobiet w Turcji. Ponadto, tytułem nowej okoliczności, WS powołała się na wycofanie się Republiki Turcji z konwencji stambulskiej w marcu 2021 r.

27 Decyzją z dnia 5 maja 2021 r. DAB odmówił wznowienia postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej w następstwie kolejnego wniosku WS ze względu na to, że WS nie przedstawiła żadnej nowej istotnej okoliczności dotyczącej jej sytuacji osobistej lub państwa pochodzenia. DAB podkreślił, że organy tureckie wielokrotnie pomagały mu i zasygnalizowały gotowość do udzielenia mu pomocy wszelkimi środkami prawnymi.

28 Sąd odsyłający wyjaśnia na wstępie, że o ile kolejny wniosek WS o udzielenie ochrony międzynarodowej został odrzucony jako niedopuszczalny, o tyle dokonanie wykładni materialnych przesłanek udzielenia ochrony międzynarodowej jest jednak konieczne, aby umożliwić mu ustalenie, czy WS przedstawiła nowe dowody lub okoliczności faktyczne uzasadniające udzielenie takiej ochrony.

29 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że Trybunał nigdy nie orzekał w kwestiach podniesionych w niniejszej sprawie, „związanych z przemocą wobec kobiet ze względu na płeć, w formie przemocy domowej i groźby popełnienia zbrodni honorowej, jako powodu udzielenia ochrony międzynarodowej". Sąd ten dąży do ustalenia, czy dla stwierdzenia, że kobieta będąca ofiarą takiej przemocy należy do szczególnej grupy społecznej, płeć biologiczna lub społeczna – jako powód prześladowania w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 – jest wystarczająca, a także czy akty prześladowania, w tym przemoc domowa, mogą mieć decydujące znaczenie dla ustalenia widoczności tej grupy w społeczeństwie.

30 W tym kontekście sąd odsyłający zmierza przede wszystkim do ustalenia, czy dla celów wykładni tego przepisu i w świetle motywu 17 dyrektywy 2011/95 należy wziąć pod uwagę CEDAW i konwencję stambulską – pomimo że Republika Bułgarii nie jest stroną tej ostatniej konwencji.

31 Sąd ten zauważa, że akty wymienione w art. 34–40 konwencji stambulskiej, a mianowicie w szczególności przemoc fizyczna lub seksualna, przymusowe małżeństwa lub molestowanie, stanowią przemoc wobec kobiet ze względu na płeć, o której mowa w sposób niewyczerpujący w motywie 30 dyrektywy 2011/95 i którą można uznać za „akty prześladowania" w rozumieniu art. 9 ust. 2 lit. a) i f) tej dyrektywy.

32 Następnie sąd odsyłający zastanawia się nad wykładnią art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 w przypadku, gdy akty prześladowania ze względu na płeć, które przybierają formę przemocy domowej, są działaniami podmiotów niepublicznych w rozumieniu art. 6 lit. c) tej dyrektywy. Sąd ten dąży w szczególności do ustalenia, czy „związek" wymagany na mocy art. 9 ust. 3 zakłada, że podmioty niepubliczne uznają, iż akty prześladowania, które popełniają, wynikają z płci biologicznej lub społecznej ofiar tych aktów.

33 Wreszcie, w przypadku gdyby przynależność kobiety będącej ofiarą przemocy domowej, która może być ofiarą zbrodni honorowej, do „szczególnej grupy społecznej" w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 nie została ustalona, sąd odsyłający podkreśla, że WS mogłaby zostać odesłana do państwa pochodzenia dopiero po ustaleniu, że odesłanie to nie naraziłoby jej na rzeczywiste ryzyko doznania „poważnej krzywdy" w rozumieniu art. 2 lit. f) tej dyrektywy. W tych tamach dąży on w szczególności do ustalenia, czy zagrożenie popełnieniem „zbrodni honorowej" stanowi rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy objętej zakresem stosowania art. 15 lit. a) wspomnianej dyrektywy, w związku z art. 2 EKPC, lub art. 15 lit. b) tej dyrektywy, w związku z art. 3 EKPC.

34 W tych okolicznościach Administrativen sad Sofia-grad (sąd administracyjny dla miasta Sofia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy dla celów zakwalifikowania przemocy wobec kobiet ze względu na płeć jako podstawy udzielenia ochrony międzynarodowej na podstawie [konwencji genewskiej] i [dyrektywy 2011/95] mają zastosowanie, zgodnie z motywem 17 [dyrektywy 2011/95], definicje [CEDAW] i [konwencji stambulskiej], czy też przemoc wobec kobiet ze względu na płeć, jako podstawa udzielenia ochrony międzynarodowej na podstawie [dyrektywy 2011/95], ma samodzielne znaczenie – odmienne od znaczenia wskazanego w wymienionych aktach prawa międzynarodowego?

2) Czy dla celów ustalenia przynależności do szczególnej grupy społecznej jako powodu prześladowania określonego w art. 10 ust. 1 lit. d) [dyrektywy 2011/95], przy twierdzeniach dotyczących przemocy wobec kobiet ze względu na płeć, należy uwzględnić wyłącznie biologiczną lub społeczną płeć ofiary prześladowania (przemocy skierowanej przeciwko kobiecie wyłącznie ze względu na to, że jest kobietą), czy też wskazane w sposób niewyczerpujący w motywie 30 [dyrektywy 2011/95] konkretne formy/akty/działania związane z prześladowaniem mogą być rozstrzygające dla celów określenia »szczególnej grupy społecznej«, to jest jej cechy odróżniającej, w zależności od warunków w państwie pochodzenia, czy też akty te odnoszą się jedynie do aktów prześladowania określonych w art. 9 ust. 2 lit. a) i f) [dyrektywy 2011/95]?

3) W wypadku podnoszonych przez osobę wnioskującą o ochronę twierdzeń dotyczących przemocy ze względu na płeć w formie przemocy domowej, czy płeć biologiczna lub społeczna stanowi wystarczającą podstawę określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej, o której mowa w art. 10 ust. 1 lit. d) [dyrektywy 2011/95], czy też należy ustalić

dodatkową cechę odróżniającą grupy, przy literalnej wykładni art. 10 ust. 1 lit. d) [dyrektywy 2011/95], w którym określono przesłanki kumulatywne, zaś w odniesieniu do aspektów płci – przesłanki alternatywne?

4) Czy związek przyczynowo-skutkowy, o którym mowa w art. 9 ust. 3 [dyrektywy 2011/95], w wypadku istnienia twierdzeń dotyczących przemocy ze względu na płeć w formie przemocy domowej podmiotu niepublicznego dopuszczającego się prześladowania w rozumieniu art. 6 lit. c) [dyrektywy 2011/95], należy interpretować w ten sposób, że wystarczające jest ustalenie związku między powodami wskazanymi w art. 10 [tej dyrektywy] a aktami prześladowania określonymi w [art. 9] ust. 1 [wspomnianej dyrektywy], czy też obligatoryjnie należy ustalić brak udzielenia ochrony przed podnoszonym prześladowaniem, odpowiednio – czy taki związek istnieje w wypadkach, gdy podmioty niepubliczne dopuszczające się prześladowania nie podejmują odrębnych aktów prześladowania/przemocy, jako takich, związanych z płcią prześladowanej osoby?

5) W wypadku spełnienia pozostałych przesłanek w tym względzie, czy rzeczywiste zagrożenie popełnienia zbrodni honorowej, na wypadek ewentualnego powrotu do państwa pochodzenia, może uzasadnić udzielenie ochrony uzupełniającej określonej w art. 15 lit. a) [dyrektywy 2011/95] w związku z art. 2 EKPC […], czy też należy je zakwalifikować jako »poważną krzywdę« określoną w art. 15 lit. b) [dyrektywy 2011/95] w związku z art. 3 EKPC, interpretowanym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, przy łącznej ocenie ryzyka zaistnienia innych aktów przemocy ze względu na płeć, odpowiednio – czy wystarczający dla udzielenia tej ochrony uzupełniającej jest wyrażony przez wnioskodawcę subiektywny brak woli otrzymania owej ochrony w państwie jego pochodzenia?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań od pierwszego do trzeciego

35 Poprzez trzy pierwsze pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w zależności od warunków panujących w państwie pochodzenia można przyjąć przynależność do „szczególnej grupy społecznej” – jako „powód prześladowania” mogący prowadzić do przyznania statusu uchodźcy – w odniesieniu do kobiet z tego państwa jako ogółu, czy też, aby należeć do takiej grupy, dane kobiety powinny posiadać wspólną dodatkową cechę.

36 Przede wszystkim z motywów 4 i 12 dyrektywy 2011/95 wynika, że konwencja genewska stanowi fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców, a dyrektywa ta została przyjęta między innymi po to, by wszystkie państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej [wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl), C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 19].

37 Wykładni przepisów dyrektywy 2011/95 należy zatem dokonywać nie tylko w świetle ogólnej systematyki i celu tej dyrektywy, lecz również z poszanowaniem konwencji genewskiej i innych odpowiednich traktatów, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE. Wśród tych traktatów znajdują się, jak wynika z motywu 17 wspomnianej dyrektywy, traktaty, które zakazują dyskryminacji w odniesieniu do traktowania osób objętych zakresem stosowania tej dyrektywy [zob. podobnie

wyroki: z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 23; z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl), C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 20].

38 W tym kontekście, w świetle roli powierzonej Wysokiemu Komisarzowi Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) przez konwencję genewską, wydane przez niego dokumenty mają szczególne znaczenie [zob. podobnie wyroki: z dnia 23 maja 2019 r., Bilali, C-720/17, EU:C:2019:448, pkt 57; z dnia 12 stycznia 2023 r., Migracijos departamentas (Powody prześladowania oparte na opinii politycznej), C-280/21, EU:C:2023:13, pkt 27].

39 Zgodnie z art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95, w którym powtórzono brzmienie art. 1 lit. A pkt 2 konwencji genewskiej, „uchodźca" oznacza w szczególności każdego obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa. W art. 10 ust. 1 tej dyrektywy wymieniono, w odniesieniu do każdego z tych pięciu powodów prześladowania mogących prowadzić do przyznania statusu uchodźcy, elementy, które państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę.

40 Co się tyczy w szczególności powodu związanego z „przynależnością do szczególnej grupy społecznej", z art. 10 ust. 1 lit. d) akapit pierwszy wynika, że daną grupę uznaje się za „szczególną grupę społeczną", jeżeli spełnione są łącznie dwie przesłanki. Po pierwsze, członkowie danej grupy muszą mieć co najmniej jedną z następujących trzech cech identyfikujących, a mianowicie wspólną nieusuwalną „cechę wrodzoną" lub „przeszłość", lub „charakteryz[ować] się jakimś wspólnym rysem lub przekonaniem na tyle istotnym z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go". Po drugie, grupa ta musi posiadać swoją „odrębną tożsamość" w państwie pochodzenia, „ponieważ jest postrzegana przez otaczające społeczeństwo jako inna".

41 Ponadto we wspomnianym art. 10 ust. 1 lit. d) akapit drugi uściślono między innymi, że „[a]spektom płci, w tym tożsamości płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej lub zidentyfikowania cechy charakteryzującej taką grupę". Przepis ten należy interpretować w świetle motywu 30 dyrektywy 2011/95, zgodnie z którym tożsamość płciowa może być powiązana z określonymi tradycjami prawnymi lub zwyczajami, wynikającymi na przykład z okaleczania narządów płciowych, przymusowej sterylizacji lub przymusowej aborcji.

42 Ponadto w pkt 30 wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1, dotyczących prześladowania ze względu na płeć w ramach art. 1 lit. A pkt 2 konwencji genewskiej, uściślono – co się tyczy pojęcia „grupy społecznej", o którym mowa w tej konwencji i które zdefiniowano w art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 – że „płeć może, w odpowiedni sposób, zaliczać się do kategorii grupy społecznej, ponieważ kobiety stanowią wyraźny przykład całości społecznej, zdefiniowanej przez wrodzone i niezmienne cechy, a także są często są traktowane inaczej niż mężczyźni. […] Ich cechy identyfikują je również jako grupę w społeczeństwie, narażając je na różne formy traktowania i normy w poszczególnych państwach".

43 To właśnie w świetle tych wstępnych wyjaśnień należy udzielić odpowiedzi na pytania zadane przez sąd odsyłający.

44 W pierwszej kolejności – biorąc pod uwagę wątpliwości wyrażone przez ten sąd co do znaczenia CEDAW i konwencji stambulskiej dla wykładni art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 – należy uściślić, po pierwsze, że o ile Unia Europejska nie jest stroną tej pierwszej konwencji, o tyle wszystkie państwa członkowskie ratyfikowały ją. CEDAW jest zatem jednym z istotnych traktatów, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE, z których poszanowaniem należy interpretować tę dyrektywę, a w szczególności jej art. 10 ust. 1 lit. d).

45 Ponadto zgodnie z motywem 17 wspomnianej dyrektywy, dotyczącym traktowania osób objętych zakresem jej stosowania, państwa członkowskie są związane zobowiązaniami wynikającymi z aktów prawa międzynarodowego, których są stronami, w tym w szczególności aktów zakazujących dyskryminacji, włącznie z CEDAW. Komitet ds. likwidacji dyskryminacji kobiet, którego zadaniem jest monitorowanie stosowania CEDAW, uściślił, że konwencja ta wzmacnia i uzupełnia międzynarodowy system ochrony prawnej mający zastosowanie do kobiet i dziewcząt, w tym w ramach dotyczących uchodźców.

46 Po drugie, co się tyczy konwencji stambulskiej, która wiąże Unię od dnia 1 października 2023 r., należy podkreślić, że konwencja ta ustanawia zobowiązania wchodzące w zakres stosowania art. 78 ust. 2 TFUE, w którym upoważniono prawodawcę Unii do przyjmowania środków dotyczących wspólnego europejskiego systemu azylowego, takich jak dyrektywa 2011/95 [zob. podobnie opinia 1/19 (Konwencja stambulska) z dnia 6 października 2021 r., EU:C:2021:832, pkt 294, 302, 303]. W związku z tym wspomniana konwencja – w zakresie, w jakim ma ona związek z azylem i zasadą non-refoulement – również stanowi część odpowiednich traktatów, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE.

47 W tych okolicznościach należy dokonać wykładni przepisów tej dyrektywy, w szczególności jej art. 10 ust. 1 lit. d), z poszanowaniem konwencji stambulskiej – pomimo że niektóre państwa członkowskie, w tym Republika Bułgarii, nie ratyfikowały tej konwencji.

48 W tym względzie należy zauważyć, po pierwsze, że art. 60 ust. 1 konwencji stambulskiej stanowi, iż przemoc wobec kobiet ze względu na płeć należy uznać za formę prześladowania w rozumieniu art. 1 lit. A pkt 2 konwencji genewskiej. Po drugie, w art. 60 ust. 2 nałożono na strony obowiązek zapewnienia, że interpretacja każdego z powodów prześladowania przewidzianych w konwencji genewskiej będzie uwzględniać kwestie płci społeczno-kulturowej oraz że w przypadkach, gdy zostanie ustalone, że obawa przed prześladowaniem ma podstawy w jednym lub wielu z tych powodów prześladowania, wnioskodawcom zostanie udzielony status uchodźcy.

49 W drugiej kolejności, co się tyczy pierwszej przesłanki identyfikacji „szczególnej grupy społecznej”, przewidzianej w art. 10 ust. 1 lit. d) akapit pierwszy dyrektywy 2011/95 i przypomnianej w pkt 40 niniejszego wyroku, a mianowicie dzielenia co najmniej jednej z trzech cech identyfikujących, o których mowa w tym przepisie, należy zauważyć, że fakt bycia płci żeńskiej stanowi cechę wrodzoną i wystarcza, w konsekwencji, do spełnienia tej przesłanki.

50 Nie wyklucza to, że kobiety posiadające wspólną dodatkową cechę, taką jak na przykład inna cecha wrodzona, lub wspólną nieusuwalną przeszłość, taką jak szczególna sytuacja rodzinna, czy też cechę lub przekonanie tak istotne dla tożsamości lub sumienia, że nie należy wymagać od tych kobiet, aby z niej zrezygnowały, mogą również należeć do „szczególnej grupy społecznej” w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95.

51 W świetle informacji zawartych w postanowieniu odsyłającym należy w szczególności zauważyć, że fakt, że kobiety uchylały się od przymusowego małżeństwa lub że, w przypadku kobiet pozostających w związku małżeńskim, opuściły one swoje gospodarstwa domowe, można uznać za „wspólną nieusuwalną […] przeszłość" w rozumieniu tego przepisu.

52 W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o drugą przesłankę identyfikacji „szczególnej grupy społecznej", dotyczącą „odrębnej tożsamości" grupy w państwie pochodzenia, należy stwierdzić, że kobiety mogą być postrzegane w odmienny sposób przez otaczające je społeczeństwo i można uznać ich odrębną tożsamość w tym społeczeństwie, w szczególności ze względu na obowiązujące w ich państwie pochodzenia normy społeczne, moralne lub prawne.

53 Ta druga przesłanka identyfikacji jest również spełniona przez kobiety posiadające wspólną dodatkową cechę, taką jak jedna z cech wymienionych w pkt 50 i 51 niniejszego wyroku, jeżeli normy społeczne, moralne lub prawne obowiązujące w ich państwie pochodzenia skutkują tym, że te kobiety, ze względu na tę wspólną cechę, są postrzegane jako odmienne przez otaczające je społeczeństwo.

54 W tym kontekście należy uściślić, że do danego państwa członkowskiego należy ustalenie, jakie otaczające społeczeństwo jest istotne dla oceny istnienia tej grupy społecznej. To otaczające społeczeństwo może pokrywać się z całym państwem trzecim pochodzenia osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową lub być bardziej ograniczone – na przykład do części terytorium lub ludności tego państwa trzeciego.

55 W czwartej kolejności w zakresie, w jakim sąd odsyłający zwraca się do Trybunału z pytaniem, czy akty takie jak te, o których mowa w motywie 30 dyrektywy 2011/95, można brać pod uwagę w celu ustalenia odrębnej tożsamości danej „grupy społecznej" w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. d) tej dyrektywy, należy uściślić, że przynależność do szczególnej grupy społecznej należy stwierdzić niezależnie od aktów prześladowania w rozumieniu art. 9 wspomnianej dyrektywy, których ofiarami mogą być członkowie tej grupy w państwie pochodzenia.

56 Niemniej dyskryminacja lub prześladowanie osób posiadających wspólną cechę może stanowić istotny czynnik, gdy – w celu weryfikacji, czy spełniona jest druga przesłanka identyfikacji grupy społecznej przewidziana w art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 – należy ocenić, czy dana grupa jawi się jako odrębna w świetle norm społecznych, moralnych lub prawnych danego państwa pochodzenia. Taki sposób wykładni znajduje potwierdzenie w pkt 14 wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2, dotyczących „przynależności do szczególnej grupy społecznej" w ramach art. 1 lit. A pkt 2 konwencji genewskiej.

57 W związku z tym kobiety, jako ogół, można uznać za należące do „szczególnej grupy społecznej" w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95, jeżeli zostanie wykazane, że w ich państwie pochodzenia są one, ze względu na płeć, narażone na przemoc fizyczną lub psychiczną, w tym na przemoc seksualną i przemoc domową.

58 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 79 opinii, kobiety, które odmawiają zawarcia przymusowego małżeństwa, w przypadku gdy taką praktyką można uznać za normę społeczną w ich społeczeństwie, lub naruszają taką normę poprzez zakończenie tego małżeństwa, można uznać za należące do grupy społecznej z odrębną tożsamością w ich państwie pochodzenia, jeżeli z powodu takich zachowań są stygmatyzowane i narażone na potępienie ze strony otaczającego je społeczeństwa, prowadzące do ich wykluczenia społecznego lub aktów przemocy.

59 W piątej kolejności, do celów oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej opartego na przynależności do szczególnej grupy społecznej, do danego państwa członkowskiego należy dokonanie weryfikacji, czy osoba powołuje się na ten powód prześladowania na skutek „uzasadnionej obawy" przed prześladowaniem w państwie pochodzenia z powodu tej przynależności w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95.

60 W tym względzie, zgodnie z art. 4 ust. 3 tej dyrektywy, ocena uzasadnionego charakteru obawy wnioskodawcy przed prześladowaniem powinna mieć charakter indywidualny i być dokonywana w każdym konkretnym przypadku z zachowaniem należytej staranności i ostrożności, wyłącznie w oparciu o konkretną ocenę faktów i okoliczności, zgodnie z zasadami określonymi nie tylko w tym ust. 3, lecz również w ust. 4 tego artykułu, w celu rozstrzygnięcia, czy ustalone fakty i okoliczności stanowią takie zagrożenie, że dana osoba może zasadnie obawiać się, w związku ze swoją indywidualną sytuacją, że rzeczywiście padłaby ofiarą aktów prześladowania, gdyby musiała powrócić do swojego państwa pochodzenia [zob. podobnie wyrok z dnia 21 września 2023 r., Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Opinie polityczne w przyjmującym państwie członkowskim), C-151/22, EU:C:2023:688, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo].

61 W tym celu, jak wskazano w pkt 36 lit. x) wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1, należy gromadzić o państwie pochodzenia informacje istotne dla rozpatrywania wniosków o przyznanie statusu uchodźcy złożonych przez kobiety, takie jak informacje dotyczące sytuacji kobiet wobec prawa, ich praw politycznych, gospodarczych i społecznych, zwyczajów kulturowych i społecznych państwa oraz konsekwencji w przypadku ich nieprzestrzegania, częstotliwości szkodliwych praktyk tradycyjnych, wpływu i formy przemocy sygnalizowanej przez kobiety, przyznanej im ochrony, sankcji dla sprawców takiej przemocy, a także ryzyka, na jakie narażona jest kobieta w przypadku powrotu do państwa pochodzenia po złożeniu takiego wniosku.

62 W świetle powyższych rozważań na trzy pierwsze pytania należy udzielić odpowiedzi, że art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w zależności od warunków panujących w państwie pochodzenia można przyjąć przynależność do „szczególnej grupy społecznej" – jako „powód prześladowania" mogący prowadzić do przyznania statusu uchodźcy – zarówno w odniesieniu do kobiet z tego państwa jako ogółu, jak i do bardziej ograniczonych grup kobiet posiadających wspólną dodatkową cechę.

W przedmiocie pytania czwartego

63 Poprzez pytanie czwarte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że wymaga on – w przypadku gdy wnioskodawca twierdzi, że obawia się prześladowania w swoim państwie pochodzenia przez podmioty niepubliczne – wykazania związku, w każdym wypadku, między co najmniej jednym z powodów prześladowania wymienionych w art. 10 ust. 1 tej dyrektywy a aktami prześladowania.

64 Na wstępie należy uściślić, że zgodnie z art. 6 lit. c) dyrektywy 2011/95, aby podmioty niepubliczne mogły zostać uznane za „[p]odmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę", należy wykazać, że podmioty udzielające ochrony, o których mowa w art. 7 tej dyrektywy, w tym w szczególności państwo, nie mogą lub nie chcą przyznać ochrony przed tymi aktami. Jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 87 opinii, z tego art. 7 ust. 1 wynika, że podmioty udzielające ochrony muszą mieć nie tylko zdolność, lecz również wolę ochrony danego wnioskodawcy przed takim prześladowaniem lub poważną krzywdą, na które jest on narażony.

65 Zgodnie ze wspomnianym art. 7 ust. 2 ochrona ta powinna być skuteczna i trwała. Jest tak zazwyczaj w przypadku, gdy podmioty udzielające ochrony, o których mowa w art. 7 ust. 1 tej dyrektywy, podejmują racjonalne działania mające na celu zapobieżenie wspomnianym prześladowaniom lub wyrządzaniu poważnej krzywdy, w szczególności gdy dysponują skutecznym systemem sądowym, do którego osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową ma dostęp, pozwalającym na wykrywanie takich aktów prześladowania, ściganie ich i karanie za nie.

66 Zgodnie z art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 w związku z art. 6 lit. c) i art. 7 ust. 1 tej dyrektywy oraz w świetle motywu 29 wspomnianej dyrektywy przyznanie statusu uchodźcy wymaga wykazania związku między powodami prześladowania określonymi w art. 10 ust. 1 tej dyrektywy a aktami prześladowania w rozumieniu jej art. 9 ust. 1 i 2 lub między takimi powodami prześladowania a brakiem ochrony przez „podmioty udzielające ochrony" przed takimi aktami prześladowania dokonywanymi przez „podmioty niepubliczne".

67 Tym samym w przypadku aktu prześladowania popełnionego przez podmiot niepubliczny przesłanka ustanowiona w art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 jest spełniona, jeżeli akt ten opiera się na jednym z powodów prześladowania wymienionych w art. 10 ust. 1 tej dyrektywy, nawet jeśli brak ochrony nie opiera się na tych powodach. Przesłankę tę należy również uznać za spełnioną, gdy brak ochrony opiera się na jednym z powodów prześladowania wymienionych w tym ostatnim przepisie, nawet jeśli akt prześladowania popełniony przez podmiot niepubliczny nie opiera się na tych powodach.

68 Wykładnia ta jest zgodna z celami dyrektywy 2011/95, o których mowa w jej motywach 10 i 12, polegającymi na zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony uchodźców i identyfikacji wszystkich osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej.

69 Taka wykładnia znajduje również potwierdzenie w pkt 21 wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1, zgodnie z którym „[w] przypadku gdy istnieje ryzyko prześladowania przez podmiot niepaństwowy (na przykład przez męża, partnera lub inny podmiot niepaństwowy) z przyczyn związanych z jednym z powodów przewidzianych w [konwencji genewskiej], związek przyczynowy zostaje wykazany, niezależnie od tego, czy brak ochrony przez państwo jest związany z [konwencją genewską], czy też nie. Ponadto, gdy ryzyko prześladowania przez podmiot niepaństwowy nie jest związane z jednym z powodów przewidzianych w [konwencji genewskiej], lecz niezdolność lub brak woli państwa udzielenia ochrony opiera się na jednym powodów przewidzianych w [konwencji genewskiej], związek przyczynowy również zostaje wykazany".

70 W świetle powyższych rozważań na pytanie czwarte należy udzielić odpowiedzi, że art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy wnioskodawca twierdzi, że obawia się prześladowania w swoim państwie pochodzenia przez podmioty niepubliczne, nie jest konieczne wykazanie związku między jednym z powodów prześladowania wymienionych w art. 10 ust. 1 tej dyrektywy a takimi aktami prześladowania, jeżeli można wykazać taki związek między jednym z tych powodów prześladowania a brakiem ochrony przed tymi aktami przez podmioty udzielające ochrony, o których mowa w art. 7 ust. 1 wspomnianej dyrektywy.

W przedmiocie pytania piątego

71 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 15 lit. a) i b) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „poważnej krzywdy" obejmuje rzeczywiste zagrożenie dla wnioskodawcy, że zostanie on zabity lub poddany aktom przemocy ze strony

członka jego rodziny lub wspólnoty z powodu domniemanego naruszenia norm kulturowych, religijnych lub tradycyjnych, i że pojęcie to może zatem prowadzić do przyznania statusu ochrony uzupełniającej w rozumieniu art. 2 lit. g) tej dyrektywy.

72 Na wstępie należy stwierdzić, że pytanie to ma znaczenie dla sporu w postępowaniu głównym jedynie w przypadku, gdyby sąd odsyłający doszedł do wniosku, że WS nie spełnia przesłanek przyznania statusu uchodźcy. Skoro bowiem zgodnie z art. 13 dyrektywy 2011/95 państwa członkowskie są zobowiązane do przyznania tego statusu wnioskodawcy, który spełnia warunki określone w tej dyrektywie, nie posiadając w tym względzie uprawnień dyskrecjonalnych [zob. podobnie wyroki: z dnia 24 czerwca 2015 r., T., C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 63; a także z dnia 14 maja 2019 r., M i in. (Cofnięcie statusu uchodźcy), C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 89], to jedynie w takiej sytuacji należałoby jeszcze dokonać weryfikacji, czy WS powinna otrzymać status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.

73 Artykuł 2 lit. f) dyrektywy 2011/95 stanowi, że z ochrony uzupełniającej może skorzystać każdy obywatel państwa trzeciego, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda określona w art. 15 tej dyrektywy, oraz który nie może lub, ze względu na takie ryzyko, nie chce korzystać z ochrony tego państwa.

74 W art. 15 lit. a) i b) dyrektywy 2011/95 w związku z jej motywem 34 jako „poważną krzywdę” zakwalifikowano „karę śmierci lub egzekucję” oraz „tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia”.

75 W tym art. 15 lit. a) odniesiono się do krzywdy skutkującej śmiercią ofiary, podczas gdy we wspomnianym art. 15 lit. b) odniesiono się do tortur, bez względu na to, czy tortury te skutkują śmiercią tej osoby. Natomiast w przepisach tych nie ustanowiono żadnego rozróżnienia według tego, czy dana krzywda została wyrządzona przez podmiot publiczny, czy też przez podmiot niepubliczny.

76 Ponadto, biorąc pod uwagę cel art. 15 lit. a) dyrektywy 2011/95, jakim jest zapewnienie ochrony osobom, których prawo do życia byłoby zagrożone w przypadku powrotu do ich państwa pochodzenia, zawartego w nim terminu „egzekucja” nie można interpretować w ten sposób, że wyklucza on ataki na życie z tego tylko powodu, że zostały one popełnione przez podmioty niepubliczne. Tak więc gdy kobieta ponosi rzeczywiste ryzyko zabicia jej przez członka jej rodziny lub wspólnoty z powodu domniemanego naruszenia norm kulturowych, religijnych lub tradycyjnych, taką poważną krzywdę należy zakwalifikować jako „egzekucję” w rozumieniu tego przepisu.

77 Natomiast w sytuacji, gdy akty przemocy, na które może być narażona kobieta z powodu domniemanego naruszenia norm kulturowych, religijnych lub tradycyjnych, nie mają jako prawdopodobnego skutku jej śmierci, akty te należy zakwalifikować jako tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie w rozumieniu art. 15 lit. b) dyrektywy 2011/95.

78 Co się tyczy ponadto przyznania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej w rozumieniu art. 2 lit. g) dyrektywy 2011/95, jej art. 18 zobowiązuje państwa członkowskie, po przeprowadzeniu oceny wniosku o udzielenie ochrony uzupełniającej zgodnie z przepisami rozdziału II tej dyrektywy, do przyznania tego statusu obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który spełnia warunki określone w rozdziale V wspomnianej dyrektywy.

79 Ponieważ przepisy zawarte w tym rozdziale II, mające zastosowanie do oceny wniosku o udzielenie ochrony uzupełniającej, są takie same jak przepisy regulujące ocenę wniosku o przyznanie statusu uchodźcy, należy odesłać do wykładni tych przepisów przyjętej w pkt 60 i 61 niniejszego wyroku.

80 W świetle powyższych rozważań na pytanie piąte należy udzielić odpowiedzi, że art. 15 lit. a) i b) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „poważnej krzywdy" obejmuje rzeczywiste zagrożenie dla wnioskodawcy, że zostanie on zabity lub poddany aktom przemocy ze strony członka jego rodziny lub wspólnoty z powodu domniemanego naruszenia norm kulturowych, religijnych lub tradycyjnych, i że pojęcie to może zatem prowadzić do przyznania statusu ochrony uzupełniającej w rozumieniu art. 2 lit. g) tej dyrektywy.

W przedmiocie kosztów

81 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   w zależności od warunków panujących w państwie pochodzenia można przyjąć przynależność do „szczególnej grupy społecznej" – jako „powód prześladowania" mogący prowadzić do przyznania statusu uchodźcy – zarówno w odniesieniu do kobiet z tego państwa jako ogółu, jak i do bardziej ograniczonych grup kobiet posiadających wspólną dodatkową cechę.

2) **Artykuł 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   w przypadku gdy wnioskodawca twierdzi, że obawia się prześladowania w swoim państwie pochodzenia przez podmioty niepubliczne, nie jest konieczne wykazanie związku między jednym z powodów prześladowania wymienionych w art. 10 ust. 1 tej dyrektywy a takimi aktami prześladowania, jeżeli można wykazać taki związek między jednym z tych powodów prześladowania a brakiem ochrony przed tymi aktami przez podmioty udzielające ochrony, o których mowa w art. 7 ust. 1 wspomnianej dyrektywy.

3) **Artykuł 15 lit. a) i b) dyrektywy 2011/95**

należy interpretować w ten sposób, że:

pojęcie „poważnej krzywdy” obejmuje rzeczywiste zagrożenie dla wnioskodawcy, że zostanie on zabity lub poddany aktom przemocy ze strony członka jego rodziny lub wspólnoty z powodu domniemanego naruszenia norm kulturowych, religijnych lub tradycyjnych, i że pojęcie to może zatem prowadzić do przyznania statusu ochrony uzupełniającej w rozumieniu art. 2 lit. g) tej dyrektywy.

Podpisy